

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК: ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ НАУКОВОЇ ОСВІТИ

Ніколаєнко Ярослава Миколаївна,

науковий співробітник відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів
Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського, Україна

Цифровізація є невід'ємною складовою розвитку сучасної науки й освіти. У контексті глобалізації та постійного технологічного прогресу освітня бібліотека виступає центром знань, інновацій і підтримки наукової діяльності. Цифровізація орієнтована на присутність в Інтернеті, що дозволяє забезпечити цифрову доступність для людей з різних куточків світу, щоб вони могли ознайомитися з експонатами музеїв, архівними матеріалами та бібліотечними ресурсами. Це, в свою чергу, відкриває можливості для науковців проводити свої дослідження [1, с.53] Особливо важливою є їх роль у забезпеченні доступу до електронних ресурсів, розвитку інформаційної культури та формуванні наукового середовища, що відповідає викликам сучасного суспільства.

В Україні активна цифровізація освітніх бібліотек розпочалася порівняно недавно, однак уже можна спостерігати значні успіхи. Такі установи, як Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, університетські та шкільні бібліотеки, відіграють важливу роль у забезпеченні наукової освіти сучасними інформаційними ресурсами.

Освітня бібліотека виконує кілька основних функцій, які безпосередньо впливають на якість наукової освіти. Інформаційна підтримка наукової діяльності: освітня бібліотека забезпечує доступ до електронних баз даних, спеціалізованої літератури та мультимедійних матеріалів, необхідних для проведення досліджень. Наприклад, багато бібліотек пропонують доступ до міжнародних баз даних, таких як JSTOR, Springer, Scopus, Web of Science. Формування цифрових компетенцій. Бібліотеки стають майданчиками для навчання цифровим навичкам, які є важливими для студентів, викладачів і дослідників. Тренінги, вебінари та індивідуальні консультації, організовані бібліотеками, сприяють опануванню сучасних інструментів роботи з інформацією. Платформи для співпраці та обміну досвідом. Освітня бібліотека пропонує простори для проведення наукових

дискусій, колективних досліджень і освітніх заходів. Зокрема, Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника регулярно організовує конференції, присвячені інноваціям у бібліотечній справі.

Створення та розвиток електронних ресурсів. Українські бібліотеки активно впроваджують цифрові архіви, електронні каталоги та мультимедійні колекції. Цифрові ресурси включають: електронні видання (цифрові копії книг і журналів); бази даних для наукових досліджень; віртуальні виставки й онлайн-лекції. Наприклад, ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського створила систему електронних ресурсів, доступних для вчителів і науковців по всій країні, Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка пропонує доступ до цифрових копій рідкісних рукописів і книг..

Попри значні досягнення, процес цифровізації бібліотек стикається з низкою викликів. Багато регіональних бібліотек не мають достатніх ресурсів для впровадження сучасних технологій. Брак кваліфікованих кадрів. Навчання бібліотекарів роботі з цифровими системами є важливим, але не завжди доступним через фінансові або організаційні бар'єри. Зокрема Директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор Л.Д. Березівська виділяє серед проблем, з якими стискаються освітянські бібліотеки, брак кваліфікованих кадрів з ІТ-сфери, недостатню мотиваційну складову для залучення таких фахівців. [с.52] Нерівний доступ до технологій. У віддалених регіонах України відсутність швидкісного Інтернету обмежує можливості використання цифрових ресурсів.

Приклади успішних українських ініціатив. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського (ДНПБ): створення цифрових архівів навчальних матеріалів. ДНПБ забезпечує відкритий доступ до багатьох цифрових колекцій, включаючи оцифровані підручники, методичні рекомендації, збірники наукових праць і архівні документи. Це дозволяє педагогам, науковцям і студентам з усієї країни отримувати доступ до ресурсів, які раніше були доступні лише у фізичних приміщеннях бібліотеки. Зокрема, бібліотека створила електронний ресурс, присвячений педагогічній спадщині Василя Сухомлинського, де доступні його праці, статті, книги та архівні матеріали. А також електронний ресурс «Видатні педагоги України та

світу» й онлайн-проект «Ми стоїмо на плечах наших попередників: видатні педагоги-ювіляри»[3]. Організація вебінарів і семінарів для педагогів: ДНПБ активно працює над підвищенням кваліфікації освітян, організовуючи регулярні вебінари, присвячені використанню електронних ресурсів, цифрових технологій і методик дистанційного навчання. Педагоги отримують практичні знання щодо інтеграції цифрових інструментів у навчальний процес, а також доступ до спеціалізованих матеріалів для вдосконалення своєї професійної діяльності.

Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка створила сучасний електронний каталог, який забезпечує доступ до унікальних фондів університету, включаючи рідкісні книги, рукописи та стародруки. Користувачі можуть здійснювати пошук за ключовими словами, автором, темою або роком видання. Це значно полегшує доступ до матеріалів, які раніше потребували фізичного перебування у читальній залі. Окрім того, електронний каталог дозволяє студентам і викладачам бронювати книги онлайн, отримувати рекомендації щодо схожих джерел та переглядати цифрові копії окремих документів, зокрема тих, які є частиною національної культурної спадщини. У межах проекту збереження наукової спадщини бібліотека оцифрувала значну кількість історичних документів, включаючи листи відомих українських учених, записи університетських лекцій та унікальні періодичні видання XIX століття. Ці матеріали стали доступними для дослідників із різних країн, що сприяє міжнародній співпраці та популяризації української наукової спадщини.

Одеська національна наукова бібліотека активно працює над цифровізацією своїх фондів, що включають рідкісні видання, стародруки та архівні документи. Оцифровані копії зберігаються в електронній базі, доступній через веб-сайт бібліотеки. Особливу увагу приділено створенню інтерактивних електронних виставок, які висвітлюють найцінніші колекції. Наприклад, виставка, присвячена рідкісним екземплярам літератури на тему історії Чорноморського регіону, отримала широкий розголос серед істориків і краєзнавців. Інноваційні проекти для популяризації культури та освіти. Бібліотека реалізувала кілька проектів, спрямованих на інтерактивне навчання та популяризацію читання. Один із таких проектів — створення

мультимедійних ресурсів, які поєднують текст, аудіо та відео матеріали, що робить процес навчання більш захопливим для студентів і школярів.

Ці ініціативи демонструють, як українські освітянські бібліотеки впроваджують інновації для покращення доступу до знань і підтримки наукової освіти, сприяючи формуванню конкурентоспроможної освітньої системи.

Для досягнення подальших успіхів у цифровізації освітянських бібліотек необхідно: розробити стандарти управління електронними ресурсами; інвестувати в навчання бібліотекарів; активізувати міжнародну співпрацю для обміну досвідом і ресурсами.

Цифровізація освітянських бібліотек відкриває нові можливості для наукової освіти, підвищуючи її якість і доступність. Успішні приклади українських бібліотек свідчать про великий потенціал цієї сфери для впровадження інновацій. Подальший розвиток цифрових технологій сприятиме інтеграції української науки й освіти в глобальне інформаційне середовище. Електронні інформаційні ресурси у вигляді оцифрованих документів наразі є найбільш результативною формою залучення до наукового обігу величезних масивів документів, що містяться у фондах державних архівів України, для соціально-комунікаційної діяльності інформаційних установ.

Список використаних джерел:

1. Тур. О.М., Шабуніна В.В., Саранча В.І., Дигіталізація архівних фондів, музейних та бібліотечних колекцій як чинник збереження національної культурної спадщини України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023 . № 3. С.49-56
2. Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наук. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху». *Бібліотечний вісник*. 2019 . № 6 (254). С.51-52
3. Березівська Л., Електронний ресурс «Видатні педагоги України та світу» й онлайн-проект «Ми стоїмо на плечах наших попередників: видатні педагоги-ювіляри» . *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2020. № 2(1), С. 1-3.
4. Бондар, І. Перспективи розвитку електронних ресурсів соціально-комунікаційної діяльності інформаційних установ в Україні та світі. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*, (2022). № 5 (2), 357–367.
5. Кухарчук Є. О., Копанева В. О. Поглиблення взаємодії бібліотеки з цифровою наукою: організаційно-методичні засади. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2020. Вип. 60. С. 177–187.